

SZEMLE

POLLMANN FERENC

BALSZERENCSE, SEMMI MÁSZ?

Tersztyánszky Károly cs. és kir. vezéreztredes élete és pályafutása

(Balassi Kiadó, Budapest, 2003. 160 o.)

Stílszerűen, a 2000. évben indult útjára a Balassi Kiadó gondozásában a *Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Millenniumi Könyvtára* elnevezésű sorozat, méghozzá egyből két kötetel: Balla Tibornak a honvéd lovasságról illetve Domokos Györgynek Ottavio Baldigaráról írott munkájával. A kezdeti lendület azonban megtörni látszott és a következő *opus* megjelenésére már három esztendőtt kellett várnunk. Most nyilván annak illene következnie, hogy „... de megértel!”, az ilyesmi azonban idejekorán elárulná értékelésem alapvetően pozitív jellegét. Igaz, a Hadtörténelmi Közlemények rendszeres olvasói pontosan tisztában vannak azzal, hogy a Szemle rovat hasábjain az utóbbi évtizedekben alig-alig olvashattak olyan könyvismertetést, amelynek értékelése nem lett volna *alapvetően pozitív jellegű*. Azt gondolhatják, hogy a szerkesztőségnek az az álláspontja: minek hírt adni olyan munkákról, amelyek kritizálást érdemelnek.

Vitathatatlan, hogy ennek az alapállásnak is megvan az értelme, mégsem haszontalan azonban a hadtörténelmi szakirodalom kevesebb dicsőretet érdemlő részét is görcső alá venni. Terveink szerint már a legközelebbi jövőben várható ezen a téren némi elmozdulás.

Ami mármost a fent említett sorozat harmadik kötetét illeti, elmondható, hogy az tulajdonképpen egy ismeretlen ismerősről íródott. Hogy Tersztyánszky Károly cs. és kir. vezéreztredes életéről és pályafutásáról a nagyközönség mindmáig igen kevésbé tájékozott, az kétségtelen ténynek tekinthető, miként az is, hogy a nevezett tábornok kollégáiról és kortársairól is vajmi csekély ismeret áll az érdeklődők rendelkezésére. Talán külön tanulmányt érdemelne, miért bánt (bánik) a magyar hadtörténetírás ilyen mostohán a dualizmus és különösen az első világháború

korszakával. És itt nemcsak arról van szó, hogy egyik vagy másik tábornokról találunk-e szócikket valamely lexikonban (általában nem találunk). A magyar lakosság történelmi tudatára legnagyobb és legközvetlenebb hatást gyakoroló középiskolai történelemoktatás szinte teljes ignoranciája inkább a szomorú, de hát persze ennek is megvannak az okai (melyeket az olvasó bizvást keresse abban a bizonyos külön tanulmányban).

Ismeretlensége ellenére azonban Tersztyánszky Károly mégis csak ismerősnek tűnhet e kötet elolvasása után mindazoknak, akik veszik erre a fáradságot. Éspedig nem személyében, hanem azt a személyiségtípust illetően, amelyet megtestesít. Ilyen emberrel valószínűleg már valamennyien találkoztunk életünk során, ki közelebbi, ki távolabbi ismeretségi köréből. Ők azok, akik – Tersztyánszkyhoz hasonlóan – szilárdan meg vannak győződve arról, hogy ami őket a sikertől, a karriertől, a dicsőségtől megfosztja csupán *balszerencse, semmi más*. Saját hibáikkal szemben nagyvonalúan elnézőek, másokéival annál kevésbé. S minél több (kizárólag a balszerencse – mások rosszindulatú intrikái, vagy legjobb esetben a véletlenek kedvezőtlen egybeesése – következtében elszenvedett) kudarc éri őket, annál görcsösebben és kíméletlenebbül törekednek a hön áhított siker elérésére, miközben szinte egyáltalán nincsenek tekintettel a többi ember – főleg a tőlük valamiképpen függő helyzetben lévők – érdekeire. Ez a situáció különösen veszélyes, ha – mint Tersztyánszky esetében – magas rangú katonáról van szó, akinek a döntéseitől háború esetén tíz- és százazrek élete vagy testi épsége függhet. Az ő pályafutása pedig kiterjedt az első világháború vérzivataros esztendeire is, s ezért talán nem véletlen, ha sem a kortársai, sem az utókor őt ismerő emlékezői számára nem őriznek róla kedvező képet.

De ha egyszer ilyen kellemetlen ember volt ez a tábornok, vajon érdemes-e éppen őt kiemelni a feledésből? A kötet szerzője szerint természetesen igen (ami nyilvánvaló, hisz egyébként ugyan miért fogott volna hozzá ehhez a munkához). Tersztyánszky ugyanis a dualizmuskori magyar történelemnek az egyik – bármennyire is ismeretlen – kulcsfigurája. Katona volt ugyan, nem pedig civil politikus, ám abban az időben a hadsereg és különösen a tisztikar az úri társadalomnak igen fontos részét alkotta. Egy-egy helyőrség magasabb parancsnokai egyértelműen közszereplőnek számítottak, tevékenységük és viselkedésük a közélet részévé vált. Tersztyánszky pedig 1912 és 1914 között a magyar főváros vezénylő tábornoka és egyben budapesti hadtestparancsnok volt, s mint ilyen óhatatlanul belebonyolódott a honi (illetve a birodalmi) politika ügyeibe. Űgyekben pedig nem volt hiány. Míképpen állt helyt a tábornok a civil politika porondján, ez az egyik legérdekesebb része karrierjének, illetve az ezt bemutató könyvnek. (Mellesleg tudja-e a tisztelt olvasó, van-e a mai Budapestnek hadteste, s hogy ki a parancsnoka? Aligha.)

Ha Tersztyánszky nem a magyar fővárosban éri el békebeli karrierje csúcát, a hadtestparancsnoki megbízatást, akkor is megérdemelné a figyelmet világháborús szereplése miatt. A kötetben természetesen erről az időszakról is bőszegesen lehet olvasni, méghozzá

nem csupán a szakembereknek szólóan, de az érdeklődő olvasóközönség számára is érthető módon. A szerzőnek sikerült megtalálnia azt a stílust, amely szakszerű pontossága mellett is élvezhető maradt, s eltekintve néhány kissé barokkosra sikeredett résztől, viszonylag könnyen fogyaszthatóvá tette a munkát. Ez a fajta írásmű sajnálatosan ritka a mai szakirodalomban, noha természetesen azért akadnak mások is, akik képesek lebilincselni olvasóikat.

Végezetül, a recenzióírás rituáléjának megfelelően, essék szó néhány hiányosságról. Mindenekelőtt megemlítem, hogy szinte bántóan hiányzik a kötetből néhány térképábrázolat, amely megkönnyíthette volna az olvasó tájékozódását. A szöveg technikai gondozása is hagy némi kívánnivalót maga után: vajon mikor érjük meg azt az időt, a mikor a szövegszerkesztők végre a magyar helyesírás szabályainak megfelelően lesznek képesek a szövegek elválasztására? Ez nyilván a kiadó felelőssége, miként az is, hogy – érthetetlen módon – szinte eldugta (?) saját kiadványát az olvasóközönség elől. Legalábbis erre kell következtetnem abból, hogy igen nehezen lehet a kötetet megtalálni a budapesti könyvesboltok polcain (ha egyáltalán kapható). A magyar közmondás, hogy „három a magyar igazság és egy a ráadás”, e kötettel és az időközben megjelent negyedikkel teljesülni látszik.

Csákváry Ferenc

BENCZE LÁSZLÓ

A PIAVE-FRONT

(Paktum Nyomdaipari Társaság, Budapest, 2003. 165 o.)

A közel kilenc évtizede kitört első világháború délnyugati vagy olasz frontjáról az azóta eltelt idő alatt számtalan összefoglaló mű, visszaemlékezés, korabeli napló jelent meg német, angol, olasz, francia, magyar és más nyelveken neves történészek, valamint a harcok egykori résztvevőinek tollából.

Bencze László egy alig kutatott problémakört választott könyve témájául, amely eddig csak kevésbé került a magyar kutatók vizsgálódásainak homlokterébe. Utoljára 1986-ban jelent meg róla magyar nyelven egy, a korabeli politikai nézetekkel erősen átszőtt összefoglaló.

A szerző elsősorban a XIX. század hadtörténelmének, valamint a Habsburg-birodalom által vívott háborúk történetének kiváló ismerője, ameit már az 1859-es solferinói, az 1866-os königgrätzi csatáról, illetve Bosznia-Hercegovina 1878-as okkupációjáról írt kötetivel is bizonyított.

Mostani könyvében az első világháború egyik sorsdöntő epizódjának, az Osztrák-Magyar Monarchia utolsó, 1918. júniusi – az olasz hadszíntér Pieve-, valamint alpesi frontján végrehajtott – offenzívájának történéseit és összefüggéseit vizsgálja.